

Н. СУКАЧОВА

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, закладів освіти, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої національно-патріотичної самосвідомості, почуття вірності, любові до України, турботи про благо своєї нації й держави.

Нормативно-правовою базою національно-патріотичного виховання в Україні є Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджена Указом Президента України від 13.10.2015 року № 580/2015, Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641.

Перед Україною як багатонаціональною державою у сучасних умовах постало завдання вироблення такого змісту патріотизму, що якнайбільше сприятиме вихованню громадян-патріотів у XXI столітті. Необхідність теоретичного осмислення нових підходів до здійснення патріотичного виховання молоді людини в сучасних умовах актуалізує вивчення праць педагогів О. Вишневського, Т. Завгородньої, П. Ігнатенка, П. Кононенка, Н. Косаревої, Л. Крицької, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, К. Чорної.

Національно-патріотичне виховання учнів закладів загальної середньої освіти, урахувавши нові суспільно-політичні реалії в Україні, – справа, що за своїм значенням є стратегічним завданням. Для реалізації цих глобальних завдань необхідна системна робота, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання учнів у процесі навчання та позакласної роботи.

Потенційні партнери у національно-патріотичному вихованні: педагоги закладів загальної середньої освіти і позашкільних навчальних закладів, учасники АТО, дитячі та молодіжні громадські організації, батьківська громадськість, центри національно-патріотичного виховання, центри туризму та краєзнавства, відділи у справах молоді та спорту, спортивні

школи, громадські організації.

Слід чітко усвідомлювати завдання патріотичного виховання, щоб робота з учнями, спрямована на національно-патріотичне виховання, викликала відгук у їхньому серці, пробуджувала лише позитивні емоції, була зрозумілою, відповідала запитам сучасного підростаючого покоління.

Учителі мають ґрунтовно опрацювати терміни «патріотизм», «нація», їх розуміння учнями. Необхідно акцентувати увагу на тому, що патріотизм в нинішній час проявляється не лише в боротьбі на Сході із зовнішнім ворогом, не тільки в надзвичайних ситуаціях, але є звичайним станом повсякденного життя людини.

Завданнями національно патріотичного виховання є:

- утвердження у свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – ставлення до солдата як до захисника Вітчизни;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності вирішувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, обережного ставлення до природи;

- формуванню мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної дії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [3].
- пропаганда здорового способу життя;
- волонтерська та пошукова робота;
- проведення масових заходів, спрямованих на підвищення рівня знань молоді про стандарти НАТО та престижність проходження військової служби за контрактом у Збройних Силах України.

Отже, на сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза втрати державної незалежності, виникає нагальна необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання учнівської молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. Це повага до державних символів України (Герба, Прапора, Гімну); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність усіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Змістом національно-патріотичного виховання учнів має бути:

- усвідомлення національної самобутності й національно-культурної ідентичності українського народу;
- пошанування історичних постатей – носіїв національного ідеалу, доленосних подій і звитяг українського народу;
- належне поцінування героїчної боротьби українського народу за незалежність, територіальну цілісність та державний суверенітет України;
- знання української мови як національної цінності;
- виховання у дітей і молоді відданості у розбудові української нації і державності;
- формування національно-патріотичного світогляду та цінностей дітей і молоді;
- усвідомлення та примноження досягнень українського народу, його інтелектуальних і духовних здобутків;
- формування активної громадянської, державницької позиції, власної гідності дітей та молоді;
- відновлення традицій національно-визвольних змагань і підвищення престижу військової служби [3].
- реалізація Стратегії забезпечуватиметься спільними зусиллями органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, сім'ї, закладів освіти, інших соціальних інститутів. Оцінка ефективності реалізації Стратегії ґрунтуватиметься на результатах виконання плану.
- Індикаторами ефективності реалізації заходів із національно-патріотичного виховання учнів мають стати, зокрема:
 - збільшення відвідування учнями закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;
 - підвищення рівня знань в учнів про видатних особистостей українського державотворення, визначних вітчизняних учених, педагогів, спортсменів, провідних діячів культури і мистецтва, а також духовних провідників українського народу;
 - збільшення передплати та обсягів розповсюдження україномовних дитячих і молодіжних друкованих видань;
 - збільшення кількості глядачів на переглядах творів кіномистецтва, що розкривають героїчне минуле та сьогодення українського народу;
 - розширення сфери застосування української мови дітьми та молоддю;
 - збільшення кількості дітей і молоді, які пишуться своїм українським походженням, громадянством;
 - збільшення кількості дітей і молоді, які подорожують в інші регіони України та до держав Європейського Союзу;
 - збільшення чисельності членів громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на національно-патріотичне виховання дітей і молоді;
 - збільшення кількості проведених зустрічей дітей і молоді з ветеранами війни, борцями за незалежність України у ХХ столітті, учасниками антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;
 - збільшення чисельності молоді, готової до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності

Особливою формою роботи має стати створення та популяризація діяльності регіональних Центрів військово-патріотичного виховання дітей та молоді.

Головним завданням Центрів є:

- фізична та професійна підготовка дітей та учнівської молоді до служби в Збройних Силах України;
- патріотичне виховання на традиціях українського козацтва;

України;

- збільшення заходів із ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України [5].

Події, які переживає народ України ще раз засвідчили: проголошена у 1991р. державна незалежність потребує постійного захисту, глибокого розуміння та оцінки того, що відбувається навколо нас.

Актуальним є організація збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів у ході російсько-української війни, волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України.

Героїчні й водночас драматичні події останнього часу спонукають до оновлення експозицій шкільних музеїв і кімнат бойової слави, зокрема щодо інформації про учасників АТО та волонтерів з даної території; необхідно взяти шефство над родинами учасників АТО, які цього потребують

Саме тому на уроках, присвячених сьогоденню, особлива увага приділяється ролі учасникам бойових дій на Сході України.

Варто зауважити також на волонтерській діяльності педагогів, учнів, батьків як такої, що сприяє встановленню соціальних зв'язків, набуттю дітьми шанобливого ставлення, формуванню соціально значущої ініціативності

В цілому важливим є формування засобами змісту навчальних предметів якостей особистості, що характеризуються ціннісним ставленням до суспільства, держави, самих себе та інших.

Рекомендується широко використовувати документи, спогади, кіно- і фотоматеріали, наприклад: «Хто і кому передавав Донбас?» (<http://obozrevatel.com/blogs/74392-donbass-peredali-ukraine-s-ili-donbass-otnyali-u-nee.htm>), звукозаписи, які допоможуть створити на уроках відповідну емоційну атмосферу, підсилити виховний вплив навчального матеріалу [1. с.78].

Завданням медіаосвіти (медіаграмотності) учителів є:

- підготовка учнів до життя в сучасних інформаційних умовах на основі аудіовізуальної грамотності;
- розвиток навичок із розуміння та усвідомлення наслідків впливу різних видів медіа на психіку особистості та суспільства в цілому;
- підготовка учнів до свідомого існування в медіасередовищі та органічної інтеграції в

медіакультуру через формування критичного відношення до аудіовізуального продукту;

- перетворення учнів, як споживачів аудіовізуального продукту, у свідомих і творчих користувачів масмедіа;
- вироблення імунітету до маніпулятивної дії екрану.

Аудіовізуальні інформаційні технології в сучасному суспільстві поряд з навчальними функціями формують свідомість учнів. Особливого значення медіаосвіта й аудіовізуальна грамотність набувають в контексті підготовки учнівської молоді до взаємодії зі складним інформаційним світом, вільного входження юнацтва та молоді в полікультурний простір.

Наголошуємо, що саме вчитель є представником сучасної культури в соціумі для учнів. Від рівня інформаційно-комунікативних знань і вмінь учителя залежатиме рівень медіакультури учнів. Тому медіаосвіта (медіаграмотність) поряд з педагогікою має дати додаткову освіту учням, яка буде підґрунтям для стійкої психіки та свідомості до несприятливого зовнішнього впливу. Отже, медіаосвіта та основи аудіовізуальної грамотності сприятимуть створенню культурного й духовного середовища, підготують учнів до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Успішність національно-патріотичного виховання значно підвищиться, якщо ми навчимося протидіяти маніпуляціям і пропаганді.

Ось деякі поради, як протистояти маніпуляціям і пропаганді.

Пам'ятайте, що патріотизм не має нічого спільного з ідеологічними спекуляціями і не може розбудовуватися на ненависті. Патріотизм – це чітке усвідомлення своєї любові до ближнього й любові до «patriam» – землі, предків і нащадків.

Пропаганда впливає на людей з різною інтенсивністю. Найголовніше завдання у протидії пропаганді – це розрив шаблонів. Намагайтеся читати про новини, а не слухати чи дивитися TV. Коли людина читає, вона мислить критичніше і її не так просто ввести в оману.

Візьміть за правило будь-яку інформацію сприймати крізь сито критичного мислення, це не дасть перетворити усі свої почуття на ненависть. Пам'ятайте, що ненависть – це «хвороба мислення». Люди починають розуміти, що з ними зробила пропаганда, одразу, як тільки виключаються хвилі ненависті.

Намагайтеся спокійно осмислити сутність інформації, бо переформатування свідомості відбувається за допомогою підміни понять, коли слова підмінюють правдиву суть її видимістю («ввічливі чоловічки» – рятівники й захисники

Пам'ятайте, що патріотизм не має нічого спільного з ідеологічними спекуляціями і не може розбудовуватися на ненависті. Патріотизм – це чітке усвідомлення своєї любові до ближнього й любові до «patriam» – землі, предків і нащадків.

Пропаганда впливає на людей з різною інтенсивністю. Найголовніше завдання у протидії пропаганді – це розрив шаблонів. Намагайтеся читати про новини, а не слухати чи дивитися TV. Коли людина читає, вона мислить критичніше і її не так просто ввести в оману.

Візьміть за правило будь-яку інформацію сприймати крізь сито критичного мислення, це не дасть перетворити усі свої почуття на ненависть. Пам'ятайте, що ненависть – це «хвороба мислення». Люди починають розуміти, що з ними зробила пропаганда, одразу, як тільки виключаються хвилі ненависті.

Намагайтеся спокійно осмислити сутність інформації, бо переформатування свідомості відбувається за допомогою підміни понять, коли слова підмінюють правдиву суть її видимістю («ввічливі чоловічки» – рятівники й захисники віртуальної «Новоросії», а українські військові, які захищають свою землю, «фашисти» і «каратели»).

Пам'ятайте, що пропаганда вимикає мислення й безжально б'є на підсвідомість, на емоції. Вона обирає найболючіші теми й аспекти, не залишає споживачам інформації надії. Факти не склеюються в заданому річищі? То зверніть увагу: фактів у типовому пропагандистському матеріалі зазвичай обмаль. Натомість – коментарі, коментарі до коментарів, умовиводи з припущень і припущення з умовиводів. Факти правлять лише за стартовий майданчик, а далі йде вільне плавання в каламуті. Натомість

емоцій через край, емоції зашкалюють і остаточно забивають собою наявну крихту фактів.

Підвищуйте медійну грамотність, не довіряйте безумовно жодному джерелу, відповідально ставтесь до новин і перевіряйте реальність і професійність експертів, походження фотографій і геолокацію на них; звертайте увагу на деталі назв і термінів; за можливості уточнюйте інформацію безпосередньо у першоджерел, що часто можна зробити на сторінках у соціальних мережах.

Зберігайте об'єктивність і самокритичність, спирайтесь на багаторічний власний досвід, усе бачене на власні очі й багато разів пережите особисто. Будьте правдивими та відкритими до аргументів інших людей.

Перешкоджайте проявам расизму, шовінізму, приниженню гідності іншомовних людей і підкреслюйте словом і ділом моральний наратив демократії, толерантності, прав людини та верховенства права, територіальної цілісності та єдності народів України [1. с.89].

Важливо розуміти, що людина не може жити без цінностей, однак їх пріоритетність упродовж життя змінюється, під впливом різноманітних обставин можуть виникати нові смисложиттєві орієнтири.

Патріотизм – це почуття-цінність. Немає сильного почуття (переживання) – немає цінності. Педагогам важливо пам'ятати, що цінності (у тому числі й патріотизм) формуються. Ефективності таких процесів сприяють вдало підібрані форми, методи, прийоми виховної роботи, особистісний приклад значущих для учнівської молоді осіб.

Перелік використаних джерел:

1. Бех І.Д. З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді) : посіб. / І. Д.Бех, В. І. Кириченко, Ж. В. Петрочко. – 2-ге вид., змін. Харків, 2016. 140 с.
2. Іванов В.Ф, Волошенюк О.В. Медіаосвіта та медіа грамотність Підручник / За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Академія української преси, 2013. 352 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді, заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v06418>
4. Лист Інституту модернізації змісту освіти від 25.07.2016 № 2.1/10-1828, Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році. [Електронний ресурс]. URL : <https://imzo.gov.ua/.../list-imzo-vid-25-07-2016-2-1-10-1828-promethodichni-rekom...>
5. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки, затверджена Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015 [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>